

Список використаних джерел:

1. Малюта Л. Я. Особливості моделювання інноваційних процесів на підприємстві. URL: <http://library.if.ua/book/4/475.html> (дата звернення: 04.04.2023).
2. Єрескова Т. В. Методологічний вимір дослідження інновацій як соціального процесу. URL: <http://lib.lntu.info/book/fb/pesp/2012/12-40/page5.html> (дата звернення: 04.04.2023).
3. Навчально-методичний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2021. 219 с.

Юлія Креховець,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник: **Віра Поліщук,**
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ПРОГРАМА З ЖЕСТОВОЇ МОВИ ЯК ШЛЯХ ДО УСУНЕННЯ БАР'ЄРІВ В КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ЛЮДЬМИ

Постановка проблеми. У цей складний час наша країна зазнає випробувань, що ставлять під загрозу життя сотень людей. Ворог щораз проявляє надзвичайно сильну агресію, проте ми понад усе маємо цінувати мир – як найбільший дар від наших предків, які з мужністю захищали нашу землю і повинні робити все, щоб перемога настала якомога швидше. Ми маємо бути сильними, дотримуватись своїх ідеалів та гідності і найголовніше – поважати людей, які жертвують своїм життям заради нас. Разом з цим, наша місія в сучасних умовах полягає в допомозі тим, кому

потрібна підтримка, а це, в першу чергу, особи із вразливих категорій населення: неповні та багатодітні сім'ї, особи похилого віку, люди з особливими потребами, переселенці, безпритульні, люди з функціональними обмеженнями та ін.

Виклад основного матеріалу. Згідно з прогнозом Всесвітньої організації охорони здоров'я близько 430 мільйонів людей у світі страждають на проблему втрати слуху повністю, чи частково. Із них 432 мільйона – дорослих, 25% з цієї кількості це – особи літнього віку старше 60-ти років, а також 34 мільйона дітей різних вікових категорій. ВООЗ відповідно до проведених досліджень передбачає, що до настання 2050 року – більше 700 мільйонів людей, або ж кожна десята людина зіштовхнеться із проблемою втрати слуху [11].

Несхожість, а саме особливість людей із втратами слуху полягає в тому, що вони спілкуються, використовуючи мову жестів. І на перший погляд це набагато зручніше та практичніше, ніж спілкування за допомогою електронних носіїв, однак, значна складність виникає при спілкуванні глухої, або ж глухонімої людини з іншими людьми без вад слуху; адже переважна більшість людей навіть на елементарному побутовому рівні не знають жестової мови.

В Україні, відповідно до різних інформаційних джерел, налічується більше 80 тисяч людей із порушеннями слуху, і всі ці люди спілкуються виключно мовою жестів. Їм складно й важко завжди, але найскладніше і найважче саме зараз у воєнний період. Справа в тому, що під час ракетної атаки під завалами опиняються сотні тисяч людей, серед яких можуть бути люди із порушенням слуху. Так у Дніпрі з-під завалів врятували дівчину, яка перебувала там близько 20-ти годин і не мала змоги покликати на допомогу, тому що із народження не розмовляє [1]. Через вади із слухом потерпіла могла навіть не почути сирени, що призвело до наслідків, які ми можемо спостерігати.

Українське радіо у серпні 2022 року провело цікавий інформаційний ефір, учасники якого торкнулися теми людей із вадами слуху і висвітлили проблемні аспекти їхнього життя у період війни. У Тернополі упродовж 2022 року проживали близько сорока вимушено переселених осіб із порушенням слуху. У випадку, коли їм була потрібна допомога, вони телефонували та спілкувалися через відеозв'язок із Надією Коцовською – головою обласної організації товариства глухих. При зустрічі із

журналістами українського радіо «Суспільне» Н. Коцовська зазначає, що з початком війни роботи у неї побільшало втричі і їй дуже потрібна допомога осіб, які б володіли жестовою мовою та здатні були б надавати допомогу вимушено переселеним особам [7].

Згідно з даними Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Українське товариство глухих» в Тернопільській області станом на 01.01.2023 року є лише 3 перекладачі жестової мови [3] і це на більше, ніж 1 млн жителів [5]. Спостерігається очевидний брак кадрів, які були б готові надавати висококваліфіковану допомогу жителям Тернопільської області. Ми цілком поділяємо думку учасників репортажу Суспільного, що наявний брак фахівців негативно позначається не лише на організації і забезпеченні життєдіяльності осіб з вадами слуху, але й на самих працівниках. Тому ми дотримуємося позиції, що було б набагато краще, якби певна частина жителів міста, студентів-волонтерів хоча б на побутовому рівні володіли знаннями із жестової мови. Цим вони допомагали б, як перекладачам, зменшуючи навантаження, яке зараз лягає на їхні плечі, так і особам з порушенням слуху, адже будь-де змогли б надати їм допомогу.

На жаль, ми з прикрістю змушені констатувати, що особи із вадами слуху відчують певні проблеми в реалізації своїх прагнень, бажань і потреб. Візьмемо освітню сферу, адже вона є дуже важливою, бо чимало людей із втратою слуху мають сім'ї та власних дітей, яким потрібно продовжувати здобувати знання. В управлінні освіти повідомляють, що діти із порушенням слуху сьогодні мають повне право навчатися у загальноосвітніх закладах освіти, однак деякі з цих дітей переводяться в спеціалізовані школи, адже говорять, що почувають себе некомфортно серед інших однолітків [6]. Ще складнішу ситуацію спостерігаємо в сфері вищої освіти. Бар'єром слугує, як згадувалося раніше, недостатня кількість перекладачів жестової мови в Україні. Для прикладу наводимо інформацію щодо діяльності університету Університет МакЮена (MacEwan University), що знаходиться в Edmonton, Alberta, Canada (Едмонтон, Альберта, Канада) [10], в якому на кожного студента із вадами слуху припадає два перекладачі. Ми змушені констатувати той факт, що в Україні не тільки бракує перекладачів жестової мови, але і наявним перекладачам бракує відповідної освітньої підготовки. Згідно з даними УТОГ – в країні, зазвичай, є загальні перекладачі, але немає перекладачів

за спеціальністю, які могли б супроводжувати нечуючих студентів при оволодінні ним відповідними спеціальностями [2].

От на що справді нам слід рівнятися – це на університет Галлодет (Gallaudet University, знаходиться в Washington, District of Columbia, United States (Вашингтон, Округ Колумбія, Сполучені Штати Америки) [8], або як по-іншому ще його називають: «подорож у тишу». В умовах сьогодення приватний Університет Галлодет – це місце для неординарних, креативних та творчих людей, який об'єднав у собі все, що потрібно студентам. Університет є двомовним і багатокультурним вищим навчальним закладом. Студенти в університеті можуть спілкуватися американською мовою жестів і письмово англійською мовою. Окрім цього на території університетського кампуса є садок та школа для глухих і слабочуючих дітей, а також функціонує центр розвитку де працюють із сім'ями, займаються їхнім супроводом, підтримкою та навчанням. Класні кімнати університету грамотно продумані і відповідно обладнані. Усі столи розташовані по колу для того, щоб студентам з викладачем було зручно комунікувати під час занять. Якщо викладачу потрібно привернути до себе увагу студентів, тоді він подає світловий сигнал. На момент сьогодення університет Галлодет охоплює бажаючих навчатися з 50-ти штатів та більше, ніж з 100 країн світу, а це близько 23000 випускників [9].

Назві університету можна завдячувати чоловіку на ймення Томас Галлаудет, який народився 10 грудня 1787 року в Філадельфії і був найстаршим із дванадцяти дітей в сім'ї. Він пробував реалізовувати себе в багатьох видах діяльності і вивчив чимало дисциплін. У 27 років, закінчивши курси Духовної семінарії, став проповідником. Зі своїм другом від об'їздив всю Нову Англію і назбирав потрібну кількість грошей, щоб заснувати школу у Хартфордї для глухих студентів, яка пізніше стала відомою, як Американська школа для глухих. Також Т. Галлаудет чимало подорожував в пошуках досконалого та ефективного методу навчання глухих дітей, а це понад 16 країн, більше 40 міст, позитивних людей та зачинених дверей спеціалізованих шкіл. У 1868 році він узагальнив досвід і започаткував у США комбіновану систему навчання глухих під назвою «тотальна комунікація» в якій застосовувалися: жестова, дактильна та словесна мови в усній і письмовій формах [4]. Його метод став доволі дієвим і на його честь назвали єдиний

у світі Університет, орієнтований на навчання глухих і слабочуючих людей.

На жаль, ми змушені констатувати, що в Україні недостатньо розвинені соціальні та освітні заклади та організаційно-педагогічні умови створення сприятливого соціокультурного простору для освіти, розвитку і самореалізації людей із вадами слуху.

Для студентів освітньо-професійної програми «Соціальна робота» Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка стала важливою ідея осмислення і реалізації способів усуненню комунікаційних бар'єрів. І відповідно до замислу вирішення означеної проблеми було розроблено інноваційний соціальний проєкт, головна мета якого полягає в розробці і реалізації програми із вивчення жестової мови. Програма була адресована студентам університету, членам клубу соціальних ініціатив та волонтерства, а також усім бажаючим. Мета проєкту полягала у вивченні жестової мови для усуненні бар'єрів в комунікації та покращенні рівня життєдіяльності й самореалізації слабчуючих і глухонімих осіб в соціумі. На нашу думку реалізація цього проєкту допоможе об'єднати два «світи»: людей із вадами слуху з чуучим і розмовляючими, що є важливим для оптимізації функціонування освітньої та соціальної сфери.

Цільовою групою проєкту є студенти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Ми виходили з міркувань, що студенти, які пройдуть навчання жестової мови, матимуть змогу допомагати в швидкій адаптації іншим студентам, вимушеним переселенцям та членам їх родин, що зупинилися в Тернополі й загалом усім жителям міста Тернополя, які мають подібні проблеми і потребують нашої допомоги та підтримки.

Разом з цим нами у грудні 2022 року ініціативною групою з розробки і реалізації проєкту була проведена конференція-зустріч з магістрантами ОПП «Інклюзивна освіта» спеціальності 016 «Спеціальна освіта», магістрантами ОПП «Соціальне адміністрування в громаді спеціальності 231 «Соціальна робота» та представниками інклюзивно-ресурсних центрів Львівської, Хмельницької, Івано-Франківської та Закарпатської областей. На конференції піднімалося питання про проблеми людей із вадами слуху в контексті викликів і ризиків, спричинених війною і пандемією. Учасники конференції проявили

зацікавленість до ідеї проекту і заявили про готовність долучитися до нього та допомогти в його реалізації на територіях своїх областей, територіальних громад і ЗВО.

Переваги реалізації означеного проекту полягають у тому, що: відбудеться процес актуалізації проблеми необхідності і доцільності вивчення жестової мови з метою формування культури інклюзивного простору в українському суспільстві; зросте чисельність людей, які знатимуть жестову мову; полегшиться комунікація людей з вадами слуху, що сприятиме покращенню умов життєдіяльності членам суспільства, незважаючи на їхні особливості й можливості.

Висновки. Місія молодих людей полягає у прагненні змінити світ на краще. Ми переступаємо поріг невизначеності та відкриваємо наш розум для введення інновацій, тому що саме вони покликані модернізувати сучасну реальність. Розроблений нами проєкт з вивчення жестової мови стане поштовхом до вагомих змін з формування культури інклюзивного простору. Цей проєкт стане свідченням того, що ми є творцями реальності, а не пасивними спостерігачами і що саме ми здатні діяти. Якщо ми можемо зробити життя хоча б однієї людини кращим, тоді вважаємо, що цю можливість варто використати.

Список використаних джерел:

1. 24 Канал. У Дніпрі врятували дівчину, яка від народження не розмовляє та не могла покликати на допомогу. URL: https://24tv.ua/divchina-yaku-vryatuvati-dnipri-ne-rozmovlyaye-vid-parodzhennya_n2237304 (дата звернення: 27.04.2023).

2. iPress.ua: Новини України. Жити за скляною стіною: Чи є доступною вища освіта для глухих і слабкочуючих студентів в Україні? URL: https://ipress.ua/articles/zhyty_za_sklyanoyu_stinoyu_chy_ie_dostupnoyu_vyshcha_osvita_dlya_gluhyh_i_slabkochuyuchykh_studentiv_v_ukraini_233707.html (дата звернення: 27.04.2023).

3. Тернопільська обласна організація всеукраїнської громадської організації «Українське товариство глухих». URL: <https://utog.org/perekladachi/reestr-perekladachiv> (дата звернення: 27.04.2023).

4. Вільна енциклопедія. Thomas Hopkins Gallaudet. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Hopkins_Gallaudet (дата звернення: 27.04.2023).

5. Головне управління статистики у Тернопільській області. URL: http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/DS/arxivDS/DS1_202112.htm (дата звернення: 27.04.2023).

6. Медіа-хаб «Твоє місто». Світ глухих. Як люди з порушенням слуху викликають «швидку». URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/svit_gluhyh_yak_lyudy_z_vadamy_sluhu_vyklyk_ayut_shvydku_125570.html (дата звернення: 27.04.2023).

7. Українське радіо. Коли не чуєш сирену. Як людей із вадами слуху повідомляти про небезпеку - коментують фахівці. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=99353> (дата звернення: 27.04.2023).

8. Gallaudet University. Washington, District of Columbia, United States. URL: <https://gallaudet.edu/> (дата звернення: 27.04.2023).

9. Gallaudet University: Leaders. Innovators. Change makers. URL: <https://gallaudet.edu/> (дата звернення: 27.04.2023).

10. Mac Ewan University. Edmonton, Alberta, Canada. URL: <https://www.macewan.ca/home/> (дата звернення: 27.04.2023).

11. World Health Organization. Deafness and hearing loss. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss> (дата звернення: 27.04.2023).